

به نام خدایی که در این نزدیکی است

سؤالات امتحان دروس فصل اول علوم و فنون ادبی (۱)		پایه دهم	رشته ادبیات و علوم انسانی	تاریخ امتحان: ۱۴۰۱/۸/۲۹	شروع: ۸ صبح
دبیرستان شهید رجایی / شهید بهشتی زواره		نام و نام خانوادگی:		تعداد صفحات: ۴ صفحه	زمان امتحان: ۶۰ دقیقه
ردیف	سؤالات				
بخش یکم: مبانی تحلیل متن (۴ نمره)					
۱	کدام یک از عبارات های زیر درست و کدام یک نادرست است؟	نادرست	درست	نادرست	۱
	(آ) پیش از خوانش، نگاهی کلی به متن، از آغاز تا انجام، برای پی بردن به نقش واژگان آن ضروری است.	نادرست	درست	نادرست	
	(ب) واژه « آهن » در مصراع: « نزد دم، تا که آهن درفکندند ». آرایه « استعاره » دارد.	نادرست	درست	نادرست	
	(پ) بهره گیری از « تمثیل » برای بیان مفهومی خاص، جزء نکات ادبی متن محسوب می شود.	نادرست	درست	نادرست	
	(ت) مفهوم « پرهیز از خوشی های زودگذر » در متن، بیانگر آن است که نوع ادبی آن، « غنایی » است.	نادرست	درست	نادرست	
۲	مورد مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.				
	(آ) در شناسایی و استخراج نکات (فکری - ادبی) عینک زیباییشناسی به چشم می زنیم.				
	(ب) در بیت: « حدیث دل، حدیث بس شگفت است / که در عالم، حدیثش در گرفته است ». نتیجه گیری (اندرزی - عرفانی) عطار از شعر « روباه و شکارچی » آشکار می شود.				
	(پ) متن: « هر که به امور دنیایی رو آورد و از سعادت آخرت خود غفلت کند، همچون آن مرد است که از پیش اشتر مست بگریخت و به ضرورت، خویشتن در چاهی آویخت... » بخشی از « کلیله و دمنه » است؛ بیشتر جمله ها در این نمونه (بلند - کوتاه) و قابل فهم است.				
	(ت) طبق بیت: « زبانش را بُرید آن مرد، ناگاه / نکرد از بیم جان، یک ناله روباه »؛ بیشتر واژگان شعر « روباه و شکارچی ». ساختمان (مرگب - ساده) دارند.				
۳	جاهای خالی را با واژه های مناسب پُر کنید.				
	(آ) کاربرد فعل « نمی یارست » در بیت: « چو صیاد آمد، او را مرده پنداشت / نمی یارست روبه را کم انگاشت ». جزء کاربردهای				
	(ب) در بررسی و تحلیل متن، چهارمین مرحله، شناسایی و استخراج نکات است.				
	(پ) لازم است تمام اثر، یک باره و بی گسست خوانده شود تا درک ارتباط و فهم محتوایی دچار اختلال نشود.				
	(ت) آرایه مشترک مصراع: « جبهه وا کرده ای پیوسته چون گل بایدهش » و مصراع: « جهان بر چشم او شد تیره، آن گاه »				
۴	طبق هر سروده، جاهای خالی را کامل کنید.				
	سروده یکم: « آب را گیل نکنیم / در فرودست انگار، کفتری می خورد آب / یا که در بیشه دور، سیره ای پَر می شوید / یا در آبادی، کوزه ای پَر می گردد »				
	(آ) با توجه به قلمرو فکری، شاعر، مخاطب را به احترام نسبت به تشویق می کند.				
	سروده دوم: « قطره آبی که دارد در نظر گوهر شدن / از کنار ابر، تا دریا تنزل بایدهش »				
	(ب) با توجه به قلمرو ادبی، یکی از بارزترین آرایه های این بیت، است.				
	سروده سوم: « که گر صیاد بیند هم چنینم / دهد حالی به گازر پوستینم »				
	(پ) با توجه به قلمرو زبانی، « گازر » جزء واژگان محسوب می شود.				
	(ت) معادل امروزی « حالی »، است.				
بخش دوم: زیباییشناسی (۶ نمره)					
۰/۷۵	برای هریک از موارد زیر، آرایه مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.				
	(آ) هر که زین گلشن، لسی خندان تر از گل بایدهش / خاطری فارغ ز عالم چون تو گل بایدهش (مجاز - ایهام)				
	(ب) هر که می خواهد که از سنجیده گفتاران شود / بر زبان، بند گرانی از تامل بایدهش (تشبیه - تضاد)				
	(پ) صبر بر جور فلک کن تا بر آبی روسفید / دانه چون در آسیا افتد تحمل بایدهش (اسلوب معادله - تناقض)				
۰/۵	چراواژه های « خوار و خار »، با وجود تفاوت ظاهری در بیت زیر، آرایه « جناس همسان » پدید آورده اند؟				
	« گر تو گرفتارم کنی، من با گرفتاری خوشم / و خوار چون خارم کنی، ای گل! بدان خواری خوشم »				
« ادامه سؤالات در صفحه دوم »					

۰/۵	۷	(آ) واج آرایه «خ» و «ز» در بیت زیر محسوس تر است، یا واج آرایه «ا»؟ ب) دلیل خود را بنویسید. «خیزید و خز آرید که هنگام خزان است باد خنک از جانب خوارزم وزان است»
۰/۲۵	۸	غیر از قافیه، چه عاملی در غنای موسیقی بیت زیر، مؤثر است؟ «خواب نوشین بامداد رحیل باز دارد پیاده را ز سبیل»
۱	۹	هر یک از بخش های مشخص شده، سروده ها را به کدام آرایه ادبی، آراسته اند؟ (آ) بی عمر زنده ام من و این بس عجب مدار روز فراق را که نهد در شمار عمر (ب) دل اگر خدا شناسی، همه در رخ علی بین به علی شناختم من، به خدا قسم خدا را (پ) ای تکیه گاه و پناه / زیباترین لحظه های / پر عصمت و پر شکوه تنهایی و خلوت من! / ای شط شیرین پر شوکت من! (ت) گوشه گرفتم ز خلق و فایده ای نیست گوشه چشمت بلای گوشه نشین است
۱	۱۰	جای خالی مربوط به هر بیت را با واژه یا واژه هایی مناسب کامل کنید. بیت یکم: «عمر ما را مهلت امروز و فردای تو نیست من که یک امروز مهمان توام، فردا چرا؟» (آ) شاعر با تکرار واژه های «امروز» و «فردا»، آرایه بدیع لفظی را ایجاد کرده است. بیت دوم: «سر ارادت ما و آستان حضرت دوست که هر چه بر سر ما می رود، ارادت اوست» (ب) واژه «حضرت» در ارتباط با واژه «آستان»، آرایه بدیع معنوی را پدید آورده است. بیت سوم: «سرور را بین بر سماع ببلان صبح خیز همچو سرمستان به بستان، پای کوب و دست زن» (پ) شاعر در این بیت، برای یک علت ادبی و هنری ذکر کرده است؛ بیان این علت خیالی، در اصطلاح ادبی، آرایه نامیده می شود.
۰/۲۵	۱۱	در حکایت زیر، از «لطایف الطوائف»: «روزی شخصی پیش بهلول، بی ادبی نمود. بهلول او را ملامت کرد که چرا شرط ادب به جا نیاوردی؟ او گفت: «چه کنم؟ آب و گیل مرا چنین سرشته اند.» گفت: «آب و گیل تو را نیکو سرشته اند، اما لگد کم خورده است!» (آ) نویسنده در بخش پایانی حکایت، از چه آرایه ای به منظور ایجاد طنز، سود برده است؟ (ب) کاربرد این آرایه را، در این حکایت توضیح دهید.
۱	۱۲	پایه های «تشبیه» را در بیت زیر نشان دهید. «بگفت این و به صد دستان و تزویر بجست از دام، همچون از کمان، تیر»
۰/۲۵	۱۳	مفهوم کنایه مشخص شده در بیت زیر را بنویسید. «به دل، روباه گفتا: ترک غم گیر چو زنده مانده ای، یک گوش، کم گیر»
بخش سوم: موسیقی شعر (۶ نمره)		
۱	۱۴	جاهای خالی را با واژه های مناسب پر کنید. (آ) شعر و موسیقی، هر دو برای برانگیختن به کار می روند. (ب) اساسی ترین عامل پیدایی شعر، است. (پ) وزن در شعر، جنبه تزینتی ندارد؛ بلکه جزء شعر است. (ت) وزن امر است و بیرون از ذهن کسی که آن را درمی یابد، وجود ندارد.
۱	۱۵	کدام یک از عبارات های زیر درست و کدام یک نادرست است؟ (آ) برای نشان داد عواطف در شعر، نمی توان از «قافیه و ردیف» چشم پوشید. درست نادرست (ب) شاعر برای انتقال عاطفه خود، فقط از زبان و گزینش واژه ها کمک می گیرد. درست نادرست (پ) بیشتر کتاب های مقدس از کشش و جاذبه آهنگ و کلام موزون بهره گرفته اند. درست نادرست (ت) عاطفه، ادراکی است که از احساس نظم حاصل می شود. درست نادرست
۰/۵	۱۶	در شعر «ما همه چشمیم و تو نور ای صنم چشم بد از روی تو دور ای صنم»، سعدی، سخن خود را با وزن و آهنگی درآمیخته است که به آسانی حالت او را را به خواننده منتقل می کند.
«ادامه سؤالات در صفحه سوم»		

۱	<p>نمونه زیر ، از سروده های « مولوی رومی » است :</p> <p>« مرده بدم زنده شدم ، گریه بدم خنده شدم دیدة سیراست مرا ، جان دلیراست مرا (آ) وی در این سروده از (تکرار منظم موسیقی - یک وزن متناوب و ذوری) به خوبی بهره گرفته است. (ب) تناسب و همسویی (محتوا و عاطفه - وزن و عاطفه) بر قدرت اثرگذاری این سروده افزوده است.</p>	۱۷
۰/۲۵	<p>در سروده زیر از « فردوسی »:</p> <p>« خروش آمد و ناله گرنای دم نای رویین و هندی ذرای زمین آمد از سم اسپان به جوش به ابر اندر آمد فغان و خروش چو برخاست از دشت گرد سپاه کس آمد بر رستم از دیدگاه (آ) چه نوع وزن و آهنگی بار حماسی فضای شعر را غنی تر می سازد؟ (ب) وزن و آهنگ در این شعر ، با هماهنگی کامل دارند.</p>	۱۸
۰/۵	<p>در خوانش دقیق شعر زیر ، به چه نکاتی باید توجه کرد؟ (دو مورد)</p> <p>« نهنگی بچه خود را چه خوش گفت: به دین ما حرام آمد کرانه به موج آویز و از ساحل پیرهیز همه دریاست ما را آشیانه »</p>	۱۹
۱	<p>در نمونه های زیر ، عواطف و حسن و حال حاکم بر فضای هر شعر را تعیین کنید.</p> <p>(آ) ای نفس خرم باد صبا از بر یار آمده ای ، مرحبا (ب) بر خور نشست از اثر نعل میخ کوب تنهانه نقش ماه ، که نقش ستاره هم (پ) دیو پیش توست پیدا ، زو حذر بایدت کرد چند نالی تو چو دیوانه ز دیو ناپدید (ت) عید آمد و عید آمد ، یاری که رمید آمد عیدانه فراوان شد ، تا باد چنین بادا</p>	۲۰
۰/۲۵	<p>در بیت: « ای مهر تو در دل ها ، وی مهر تو بر لب ها / وی شور تو در سرها ، وی سر تو در جان ها » ، توجه به و آهنگ متن ، سبب کشف لحن می شود.</p>	۲۱
بخش چهارم: نقد و تحلیل نظم و نثر (۴ نمره)		
۲	<p>شعر زیر را بخوانید و به پرسش ها پاسخ دهید.</p> <p>۱- در کتاب آمد که در عهد قدیم ۲- چون به پایان بُرد کار آن سرا ۳- جمله گفتند: این بنای مختصر ۴- چون توانی زیستن در این قفس؟ ۵- در شبستان تو چون آییم جمع ۶- گفت در پاسخ: که ما را باک نیست ۷- پیش از این گریار یکدل داشتم ۸- در حقیقت یار یکدل کییاست</p> <p>(آ) نوع لحن شعر را تعیین کنید. (ب) کاربرد انواع « را » در شعر، جزء قلمرو (زبانی - ادبی) شعر است. (پ) واژه های « چون » در بیت چهارم ، کدام آرایه ادبی را پدید آورده اند؟ (ت) در بیت چهارم ، « استعاره » را بیابید و مفهوم آن را بنویسید. (ث) یک مورد از نکات قلمرو فکری شعر را بنویسید. (ج) با توجه به درون مایه شعر ، می توان آن را نمونه ای از متن به شمار آورد. (چ) واژه های قافیه در بیت پنجم ، چه آرایه ای ایجاد کرده اند؟</p>	۲۲
	<p>حکایت زیر را بخوانید و به پرسش ها پاسخ دهید.</p> <p>« پارسا زاده ای را نعمت بیکران به دست افتاد ؛ فسق و فجور آغاز کرد. باری ، به نصیحتش گفتم: ای فرزندی ، دخل ، آب روان است و عیش ، آسیاب گردان ؛ یعنی خرج فراوان کردن ، مسلم کسی را باشد که دخل معین دارد. چو دخلت نیست ، خرج آهسته تر کن که می گویند ملأحان سرودی ، اگر باران به کوهستان نیارد به سالی دجله گردد خشک رودی عقل و ادب پیش گیر و لهو و لعب بگذار که چون نعمت سپری شود ، سختی ببری و پشیمانی خوری. پسر ، این سخن</p>	۲۳
« ادامه سؤالات در صفحه چهارم »		

در گوش نیاورد و بر قول من اعتراض کرد و گفت:

برو شادی کن ای یار دل افروز غم فردا، نشاید خورد امروز

دیدم که نصیحت نمی پذیرد و دم گرم من در آهن سرد او اثر نمی کند؛ روی از مصاحبت بگردانیدم و قول حکما کار بستم که گفته اند:

گر چه دانی که نشوند، بگوی هر چه دانی ز نیک خواهی و پند
زود باشد که خیره سر، بینی به دو پای اوفتاده، اندر پند
دست بردست می زند که دریغ نشنیدم حدیث دانشمند

(آ) کاربرد شعر در ضمن نثر، جزء قلمرو « ادبی » متن است، یا قلمرو « زبانی »؟

(ب) در عبارت: « دخل، آب روان است و عیش، آسیاب گردان ». کدام یک از ویژگی های قلمرو « زبانی » متن مشهود است؟
(۱) کاربرد آرایه تشبیه
(۲) حذف فعل به قرینه لفظی

(پ) « تشویق مخاطب به پرهیز از ولخرجی »، جزء قلمرو متن است.

(ت) مفهوم عبارت کنایی: « دست بر دست زدن » چیست؟

(ث) بیت زیر با همه گزینه ها، ارتباط مفهومی دارد، به جز:

« برو شادی کن ای یار دل افروز غم فردا، نشاید خورد امروز »

- (۱) حافظا تکیه بر ایام، چوسهواست و خطا من چرا عشرت امروز به فردا فکنم
(۲) وقت را غنیمت دان، آن قدر که بتوانی حاصل از حیات ای جان، این دم است تا دانی
(۳) به چشم عقل در این رهگذار پر آشوب جهان و کار جهان، بی ثبات و بی محل است
(۴) هر وقت خوش که دست دهد مفتنم شمار کس را وقوف نیست که انجام کار چیست

(ج) کاربرد واژه هایی چون « لهو و لعب » و « فسق و فجور » جزء کدام ویژگی های قلمرو « زبانی » متن است؟

(چ) واژه های « دم » و « آهن سرد » در عبارت زیر، چه آرایه هایی پدید آورده اند؟
« دم گرم من در آهن سرد او اثر نمی کند. »

شاد باشید.